

Historie českého národa

Autor: Mgr. Jaromír JUŘEK

Kopírování a jakékoliv další využití je povoleno pouze s uvedením odkazu na www.jarjurek.cz.

1. Historie českého národa do roku 1918

Historie českých zemí do roku 1918

Dějiny jsou svědky času, živou pamětí, učitelem života a poslem minulosti!

České země byly osídleny již ve starší době kamenné, nejstarší nález pozůstatků člověka na českém teritoriu je datován do období před 700 000 - 600 000 lety, ale významem je předčí doklady o činnosti „lovců mamutů“, zejména z moravských lokalit Předmostí u Přerova, Pavlov a Dolní Věstonice z časů před 26 000 - 22 000 lety.

Od přelomu 5. - 6. století začaly do moravských nížin a i do české kotliny pronikat z jihovýchodu slovanské kmeny. Slované dosáhli výrazného úspěchu v letech 623 - 624, kdy v jejich čele stanul kupec Sámó, pocházející asi z dnešní střední Francie.

Teprve od počátku 30. let 9. století se řeč pramenů stává zřetelnější. Na dolním toku Moravy se v té době formuje jádro státního útvaru, pro který historikové nejčastěji používají název Velkomoravská říše.

Na Moravu přišli roku 863 Konstantin a Metoděj, původem Řekové ze Soluně, a začali zde prosazovat slovanskou liturgii, srozumitelnou všemu obyvatelstvu. Pro tento účel sestavil Konstantin na základě jihoslovanského nářečí umělý slovanský jazyk - staroslověnštinu, a vytvořil i zvláštní písmo, hlaholici.

Knížetem, který stál u počátku zrodu českého státu v 9. století, byl Bořivoj, který je prvním historicky doloženým příslušníkem dynastie Přemyslovců, odvozující svůj původ od bájného knížete Přemysla (prý oráče), který uzavřel sňatek s věštkyní Libuší.

Dalším velice významným panovníkem byl kníže Václav I., který i založil kostel sv. Víta na Pražském hradě, na jehož místě později vyrostla gotická katedrála. Potom se však Václav I. z blíže neznámých důvodů, lze o nich jen spekulovat, ocitl ve sváru s mladším bratrem Boleslavem. Dne 28. září 935 (některé prameny uvádějí rok 929) byl kníže Václav na hradišti v Boleslavi (dnes Stará Boleslav) zabit Boleslavem najatými vrahy, poté se Boleslav ujal vlády.

Prvním českým králem se stal Vratislav II. Z následovníků Vratislava II. patřil k nejvýznamnějším kníže Soběslav I. (1125 - 1140), s jehož jménem je spjata přestavba Pražského hradu v kamennou románskou pevnost.

Dalším českým králem se stal roku 1158 Vladislav II.

Český panovník Přemysl Otakar I., jenž roku 1198 obdržel královský titul a posléze mu v roce 1212 vydal římský a sicilský král Friedrich II. listinu, zvanou Zlatá bula sicilská. Její text upravoval poměr českého státu k Svaté říši římské.

Ve 13. století přichází kultura gotická. Panovník i šlechta si osvojili dvorský-rytířský způsob života a začali budovat kamenné hrady (např. Bezděz, Zvíkov, Český Krumlov a Landštejn), souběžně vznikaly i pozoruhodné církevní objekty.

Na trůn přichází Přemysl Otakar II., zvaný pro své bohatství a vojenskou moc "král železný a zlatý", ovládl též Korutany, Štýrsko i Kraňsko a vztahoval ruku po koruně římského krále. Jeho sílící postavení ale nebylo ostatním kurfiřtům po chuti, a tak prestižní titul získal roku 1273 hrabě Rudolf Habsburský, jehož rod se tímto poprvé výrazně zapsal do evropských dějin. Když se Přemysl musel vzdát rakouských a alpských zemí, stal se boj mezi ním a novým římským panovníkem neodvratným. Roku 1278 se na Moravském poli odehrála bitva, v níž však Přemysl Otakar II. zahynul.

Král Václav II., Přemyslův syn, v roce 1300 získal polskou korunu a po vymření dynastie Arpádovců v Uhrách se mu podařilo dosáhnout korunovace svého syna Václava na uherského krále. Inteligentní, byť negramotný Václav II. však roku 1305 zemřel. Jeho jediný syn Václav III. se pak musel zříci uherské koruny a soustředil se na udržení Polska, kde proti němu vystoupila silná opozice. Při vojenském tažení však byl v Olomouci roku 1306 za nevyjasněných okolností zavražděn. Touto událostí došlo k vymření dynastie Přemyslovců po mužské linii, stalo se tak po více než 400 letech jejich vlády v českém státě.

Naštěstí nestabilita trvala jen krátce a ze zápasu o trůn vyšel roku 1310 vítězně Jan Lucemburský, manžel Elišky Přemyslovny, sestry posledního Přemyslovce.

Karel IV. - syn Jana Lucemburského, uměl aktivně francouzsky, italsky, německy, latinsky a záhy si osvojil i češtinu. Od svého příchodu se soustavně věnoval vnitročeským záležitostem, takže jej otec později učinil svým spoluvládce. K významným Karlovým počínům z té doby patřila úspěšně dokončená snaha o povýšení pražského biskupství na arcibiskupství v roce 1344 a v souvislosti s tímto aktem zahájení přestavby kostela sv. Víta na Pražském hradě v mohutnou gotickou katedrálu. V roce 1346 dosáhl koruny římského krále, a to jako Karel IV. Krátce poté padl jeho otec Jan Lucemburský v bitvě u Crécy, kde bojoval na straně francouzského krále proti Angličanům. Ve stejném roce tedy Karel IV. dosedl i na uvolněný český trůn. Důležitým mezníkem posílení prestiže českého státu byl rok 1348, kdy Karel vydal ústavní listiny, které právně stvrdily vznik zemí Koruny české. Již roku 1348 rozšířil Karel IV. areál pražského souměstí o velkoryse budované Nové Město pražské a bezprostředně nato založil v Praze univerzitu, první vysoké učení ve střední Evropě. Prahu ozdobily četné a skvostné gotické objekty. Vedle přestavby královského paláce na Pražském hradě a celkové rekonstrukce Vyšehradu to byly zejména mnohé kostely a velkolepý Kamenný most (nyní Karlův), vybudovaný na místě starého Juditina mostu. Od té doby jej na pravém břehu střeží pozoruhodná Staroměstská mostecká věž, dílo stavitele Petra Parléře, který rozhodujícím způsobem ovlivnil podobu katedrály sv. Víta. Zhruba 30 kilometrů od Prahy dal Karel IV. vybudovat hrad Karlštejn, sloužící jako pevnost k ochraně říšských korunovačních klenot.

V roce 1380 zasáhla České království silná morová epidemie, která ve většině Evropy zuřila v letech 1347 - 1352. Karlův prvorozený syn, vzdělaný Václav IV. (1378 - 1419), se totiž raději než politice věnoval svým zálibám. Mezinárodní pozici Českého království oslabily i panovnickovy spory s představiteli bohaté církve a šlechtickými velmoži. Této situace využila část říšských knížat a v roce 1400 sesadila Václava z římského trůnu.

Od roku 1402 působil oblíbený kazatel - Mistr Jan Hus - v Betlémské kapli na Starém Městě pražském. Tvrdil, že se církev dobrovolně pozemkového bohatství i politického vlivu nevzdá, a že k apoštolskému životu ji může donutit pouze stát a jeho představitelé. Kritika vedená univerzitními vzdělanci brzy dosáhla mocné odezvy jak na českém královském dvoře a v řadách šlechty, tak i mezi širokými vrstvami obyvatelstva. Proti Husovým návrhům se ovšem postavili církevní představitelé a měšťané německé národnosti, jejichž počet i pozice oslabily morové epidemie a silící český vliv ve velkých městech. V Čechách žijící Němci se začali obávat vzestupu českého živlu. I to byl důvod, proč němečtí pedagogové na pražské univerzitě s Husem nesouhlasili. Napětí na univerzitě vyřešil roku 1409 Václav IV. vydáním Dekretu kutnohorského, jímž fakticky odevzdal pražské vysoké učení do rukou Husovy skupiny. Němečtí učitelé a studenti pak na protest opustili Prahu a založili univerzitu v Lipsku. Brzy po příjezdu do Kostnice byl Hus zatčen, a následně v inkvizičním procesu odsouzen a 6. července 1415 jako kacíř upálen. Začalo tak období husitských válek. Jejich startem byla pražská defenestrace, kdy došlo roku 1419 k vyhození konšelů z Novoměstské radnice v Praze husity pod vedením Želivského. Velkou roli v husitských válkách sehrál Jan Žižka z Trocnova. (1420 bitva u Sudoměře, 1420 bitva na Vítkově, 1427 bitva u Tachova, 1431 bitva u Domažlic, 1434 bitva u Lipan)

Roku 1452 byl sněmem, za souhlasu i mnoha katolíků, ustanoven správcem země Jiří z Poděbrad. Snažil se být panovníkem "dvojího lidu" (tj. husitů i katolíků), snažil se i o vylepšení své pověsti v zahraničí.

1471 - 1526 byli na českém trůnu Jagellonci, roku 1526 pak nastupují Habsburkové, roku 1576 se pak vlády ujímá Rudolf II. V Praze za jeho vlády působili astronomové Tycho de Brahe a Johannes Kepler, nezřídka však i podvodníci, snažící se využít jeho štědrosti. Za vlády Rudolfa II., posledního Habsburka sídlícího v Praze, v Čechách plně zdomácněla renesance a humanismus, šířící se do střední Evropy z italských oblastí, znamenající pod vlivem nových všeobecných poznatků a objevných plaveb nový ideál vzdělávání - namísto poznávání boha, rozvoj přírodních věd a poznávání člověka.

Napětí mezi evangelickými stavy a katolíky vyvrcholilo v roce 1618, kdy skupina opozičních šlechticů, nespokojených s politikou českých místodržících (vysokých úředníků zastupujících krále), vnikla na Pražský hrad a dva prohabsburské exponenty svrhla z oken (druhá pražská defenestrace). Postiženým se sice nic nestalo, ale to nebylo podstatné. Konflikt mezi českými nekatolickými stavy a Habsburky vzplál plnou silou, a díky střetu mocenských zájmů evangelíků a katolíků přerostl v dlouhodobé evropské střetnutí zvané třicetiletá válka, odehrálo se v období 1618 - 1648.

Roku 1620 se odehrála bitva na Bílé hoře - rozhodující bitva třicetileté války. Odstartovala tzv. Dobu temna.

Po třicetileté válce přichází doba baroka.

V letech 1740 - 1780 vládla Marie Terezie a v období 1780 - 1790 pak vládl její syn Josef II.

Koncem 18. století začíná proces Národního obrození. Jednalo se o snahu o povznesení českého jazyka. Mezi nejvýznamnější představitele českého národního obrození patří J. Dobrovský, J. Jungman, Fr. Palacký, F. L. Čelakovský, J. K. Tyl, K. H. Borovský a B. Němcová.

Následoval revoluční rok 1848 a teprve po roce 1860, kdy se císař František Josef I. (1848 - 1916) slavnostně vzdal absolutismu a habsburské soustátí se vydalo cestou vytváření občanské společnosti, znamenalo oživení českých politických snah. Začaly vznikat první politické strany.

Vídeňská vláda následně ustoupila Maďarům a v roce 1867 souhlasila s přeměnou dosud centralizovaného státu v Rakousko-Uhersko, tzv. dualismus. Státoprávní vyrovnání povzbudilo české politiky, kteří zahájili rozsáhlou kampaň za uznání českého státního práva a rozšíření dualismu v rakousko-uhersko-český trialismus. Téměř tři roky probíhaly mohutné mítinky (jeden z nejslavnějších se konal při příležitosti položení základního kamene Národního divadla v květnu 1868), ale cíle nedosáhly.

K uskutečnění dávných českých tužeb napomohla až první světová válka. Bezprostředním důvodem jejího vypuknutí byl sarajevský atentát na rakouského následníka trůnu Františka Ferdinanda v roce 1914.

Ve srovnání s lavírující domácí politikou měl zcela jasný program T. G. Masaryk (1850 - 1937), který již na počátku války odešel do zahraničí s cílem zahájit odboj proti Vídni.

Aktivizace domácí politické scény a neúspěchy německých a rakouských vojsk vyústily 28. října 1918 ve vyhlášení samostatnosti československého státu.

Obsah

 1. *Historie českého národa do roku 1918*

2